

**KU WIELOKULTUROWEJ SZKOLE W POLSCE.
Integracyjno-inkluzyjny model nauczania
języka polskiego jako drugiego**

Przemysław E. Gębal

Rozwiązania legislacyjne nauczania JPJ2

„Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 9 września 2016 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. poz. 1453)

- obecność na zajęciach szkolnych **reemigrantów polskich**
- możliwość otwierania **oddziałów przygotowawczych** w szkole
- **określona liczba godzin** zajęć w tego typu oddziałach
- możliwość przeprowadzania **stosownych sprawdzianów predyspozycji** językowych, uzdolnień kierunkowych, kompetencji językowych oraz uzdolnień lub predyspozycji przydatnych w danym zawodzie
- możliwość organizacji przez placówki dyplomatyczne lub konsularne krajów pochodzenia uczniów lub odpowiednich stowarzyszeń kulturalno-oświatowych zajęć oferujących **naukę języka i kultury kraju pochodzenia**

DOBRA LEKCJA (?)

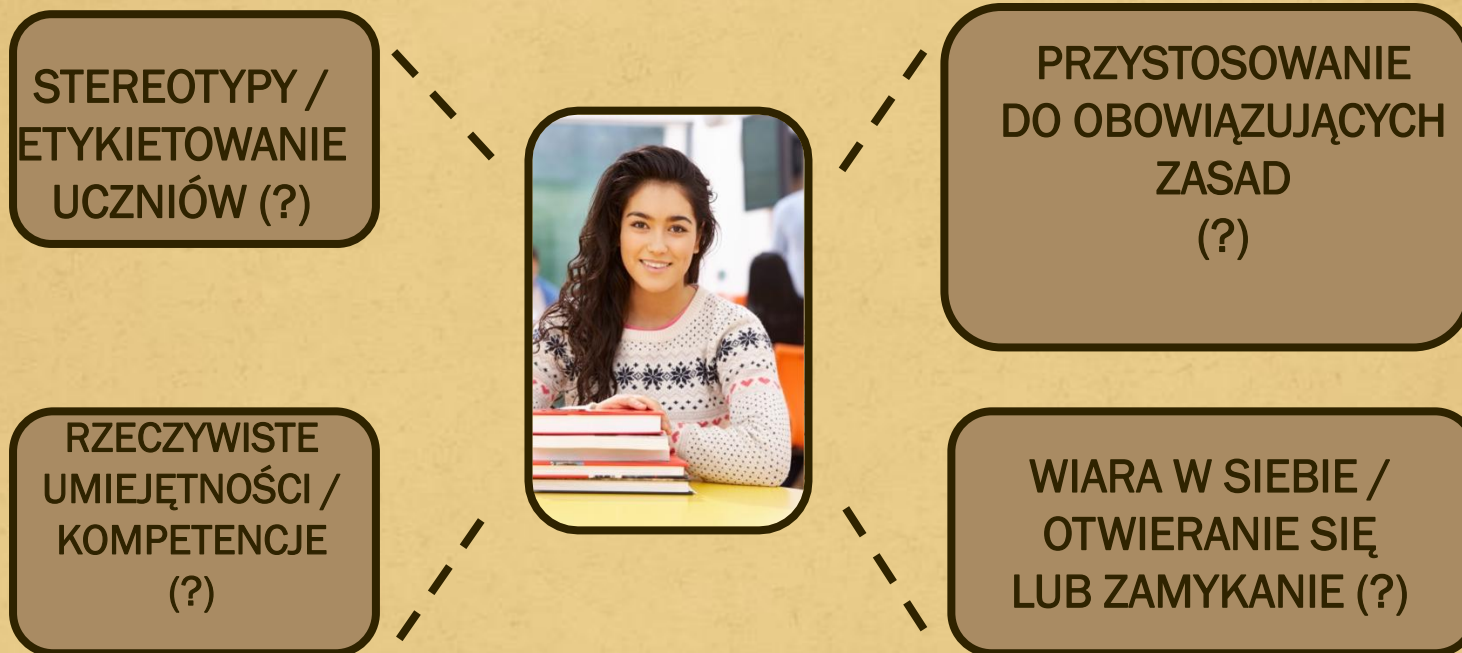
JPJO a JPJ2 (Gębał 2014)

Obszar / kontekst edukacyjny	przedszkole i szkoła (dzieci i młodzież)	kształcenie dorosłych
język polski jako obcy (JPJO)	<ul style="list-style-type: none"> - nauczanie w polskich szkołach za granicą lub w zagranicznych szkołach z językiem polskim jako obcym; - wszystkie etapy edukacyjne, włącznie z wczesną edukacją oraz nauczaniem dwujęzycznym; - projekty międzynarodowej wymiany szkolnej (polscy nauczyciele w zagranicznych szkołach partnerskich, zagraniczni uczniowie w polskich klasach). 	<ul style="list-style-type: none"> - kształcenie językowe na uczelniach za granicą; - kształcenie językowe w zagranicznych szkołach językowych; - kształcenie językowe na uczelniach krajowych, w ośrodkach kształcenia i doskonalenia dorosłych, w szkołach językowych, na kursach w firmach zatrudniających obcokrajowców.
język polski jako drugi (JPJ2)	<ul style="list-style-type: none"> - nauczanie dzieci z doświadczeniem migracji (także dzieci polskich powracających do kraju po pobytach zagranicznych), w przedszkolach i w szkołach w Polsce i w polskich szkołach za granicą; - wspieranie kulturowe i językowe dzieci z doświadczeniem migracji poza szkołą (w Polsce). <p>+ JĘZYK EDUKACJI SZKOLNEJ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kształcenie językowe osób z doświadczeniem migracji, w kraju w ośrodkach kształcenia i doskonalenia dorosłych, w szkołach językowych, na kursach w firmach zatrudniających obcokrajowców.

UCZEŃ Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI

/W TLE DOŚWIADCZANIA MIGRACJI – PROBLEMATYKA BADAŃ

KULTURA / MIĘDZYKULTUROWOŚĆ W PROCESIE GLOTTODYDAKTYCZNYM

1. KULTUROWE TREŚCI DYDAKTYCZNE
2. KULTURA PRZEZ JĘZYK – JĘZYKOWY OBRAZ ŚWIATA –
KOMUNIKACJA MIĘDZYKULTUROWA
3. KULTURA EDUKACYJNA – KULTUROWE UWARUNKOWANIA
UCZENIA SIĘ I NAUCZANIA
4. UKRYTE KONTEKSTY / UKRYTE PROGRAMY NAUCZANIA
(POSTAWY, WARTOŚCI, ...)

MODEL MONOKULTUROWY

ZAŁOŻENIA / IDEE

Tożsamość narodowa, regionalna, lokalna

POZIOMY KULTURY

Kultura narodowa, regionalna, lokalna, codzienna
(Zagadnienia socjolingwistyczne i socjokulturowe)

STOSUNEK DO NAUCZANIA JĘZYKA I KULTURY

Nauczanie języka i kultury docelowej (podejście faktograficzne i komunikacyjne)

MODEL MIĘDZYKULTUROWY

ZAŁOŻENIA / IDEE

Idea międzykulturowości

POZIOMY KULTURY

Pluralizm kulturowy (kultury narodowe w perspektywie porównawczej)

STOSUNEK DO NAUCZANIA JĘZYKA I KULTURY

Kontrastywne ujmowanie języka i kultury docelowej oraz języka i kultury uczących się, dążenie do zrozumienia wartości, myślenia

Konstruktywizm społeczno-kulturowy

Rozwój człowieka dokonuje się na trzech poziomach: **kulturowym, interpersonalnym** oraz **indywidualnym** (Gofron 2013), a zrozumieć można go tylko w odniesieniu do środowiska, w którym żyje oraz procesów kulturowych, w jakich jest osadzony.

To rodzice, nauczyciele oraz ludzie, z którymi człowiek się zderza i z którymi wchodzi w interakcje, wyznaczają jego proces rozwoju.

EDUKACJA DIALOGOWA (J. SUJECKA-ZAJĄC 2016)

1. Chaos poznawczy uświadamiający wielość dróg eksploracyjnych dla danego zagadnienia.
2. Uczenie się budowania teorii.

3. Szukanie nowych konsekwencji.
4. Zadawanie przez ucznia pytań.

5. Poszukiwanie sposobów interpretowania: refleksja krytyczna i twórcza.
6. Przeżywanie rzeczywistości i kontaktu z drugim człowiekiem.

PROBLEMY UCZNIÓW Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI (Błęszyńska 2010, Badowska 2017)

- BRAK SYSTEMOWYCH ROZWIĄZAŃ ORGANIZACYJNYCH;
- BRAK WYSTARCZAJĄCEGO WSPARCIA DYREKTORÓW SZKÓŁ;
- KŁOPOTY W KOMUNIKACJI Z UCZNIAMI I ICH RODZICAMI;
- SŁABA WSPÓŁPRACA ZE SŁUŻBAMI SOCJALNYMI I PRACOWNIKAMI OŚRODKÓW DLA UCHODźCÓW;
- NIEDOSTATECZNA ZNAJOMOŚĆ KULTUR I TRADYCJI UCZNIÓW;

PROBLEMY UCZNIÓW Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI (Błęszyńska 2010, Badowska 2017)

- NISKIE WYNIKI NAUKI – RZUTUJĄCE NA WYNIKI CAŁEJ SZKOŁY (NISKIE MIEJSCE W RANKINGACH);
- SŁABA FREKWENCJA, WYJAZDY I POWROTY UCZNIÓW – TYMCZASOWOŚĆ;
- NIEWYSTARCZAJĄCE ZNAJOMOŚĆ TECHNIK PRACY Z DZIEĆMI Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI;
- BRAK MATERIAŁÓW INFORMACYJNYCH, WSPIERAJĄCYCH SZKOŁĘ W PIERWSZYM OKRESIE NAUKI UCZNIA (?).

Modele nauczania języków drugich

Model integracyjny

dodatkowe zajęcia z języków drugich towarzyszą głównemu nurtowi zajęć szkolnych odbywanych w języku edukacji

Model separacyjny

umieszczanie uczniów z doświadczeniem migracyjnym w oddzielnych, odseparowanych klasach

Model mieszany

**Elementy modelu integracyjnego
z elementami modelu
separacyjnego**

Integracyjno-inkluzyjny model dydaktyki JPJ2 (Gębał 2018)

Glottodydaktyka polonistyczna + pedagogika międzykulturowa

Pragmatyzm pedagogiczny

Kluczowym elementem w teorii pragmatyzmu pedagogicznego oprócz działania jest **doświadczenie**, czyli bezpośrednie poznanie świata. Doświadczenie powstaje, gdy człowiek działając w swoim środowisku jest z nim w interakcji, gdzie kluczową rolę odgrywa **komunikacja i kooperacja** między podmiotami.

Rozwiązania powstają, gdy działające podmioty wypróbowują swoje hipotezy, idee i teorie w praktyce. Im mniej odniesienia do praktyki, tym mniejsze staje się zainteresowanie podmiotu, jego motywacja i zrozumienie celów działania.

Edukacja włączająca wg Firkowskiej-Mankiewicz (2012)

Podójście segregacyjne	Podójście integracyjne	Podójście włączające
Edukacja dla niektórych	Edukacja dla prawie wszystkich	Edukacja dla wszystkich
Koncentracja na przedmiocie i programie nauczania	Koncentracja na uczniu	Koncentracja na klasie
Jednakowy program dla wszystkich uczniów	Indywidualny program nauczania dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Strategia nauczania dla nauczycieli
Nacisk na nauczanie	Nacisk na nauczanie i uczenie się	Nacisk na uczenie się i wspólne rozwiązywanie problemów
Podójście diagnostyczne skupione na deficytach	Podójście poszukujące słabych i mocnych stron ucznia	Podójście holistyczne skupione na możliwościach
Umieszczenie ucznia w placówce segregacyjnej	Umieszczenie ucznia w odpowiednim programie	Adaptacja warunków panujących w regularnej klasie szkolnej

Kanadyjska koncepcja edukacji włączającej uczniów z doświadczeniem migracji (Equity Foundation Statement)

1. *Trening w zakresie równości etnokulturowej i wspieranie antyrasizmu.*
2. *Wspieranie równouprawnienia płci i potępienie seksizmu.*
3. *Propagowanie różnorodności w życiu społecznym i zapobieganie dyskryminacji ze względu na orientację seksualną.*
4. *Wspieranie równości socjalno-ekonomicznej.*
5. *Równouprawnienie osób niepełnosprawnych*

(Hoffmann i in. 2017: 488, tłumaczenie własne).

Siedem obszarów edukacji włączającej w odniesieniu do dydaktyki języków drugich wg K. Reicha (2012)

1. *Kompetencje językowe w zakresie języka drugiego.*
2. *Zajęcia językowe i wspieranie nauki języka.*
3. *Docenianie i wspieranie języków pierwszych uczniów z doświadczeniem migracyjnym.*
4. *Wspieranie nauki innych języków.*
5. *Włączanie i wykorzystywanie języków pochodzenia uczniów z doświadczeniem migracji w ramach zajęć szkolnych.*
6. *„Rozwijanie inkluzyjne” w ramach zajęć językowych.*
7. *Rozwijanie systemów wspierających „inkluzyjną naukę języków”.*

(Reich 2012: 109, tłumaczenie własne).

Dziesięć fundamentów edukacji włączającej w kontekście dydaktyki JPJ2

Fundament 1: Relacje i zespoły

1. Rozwijanie tzw. kultury włączającej w relacjach klasowych.
2. Praktykowanie pracy zespołowej uczniów i nauczania zespołowego (z postawą włączającą).

Fundament 2: Heterogeniczność, demokracja i partycypacja

1. Realizacja procesu kształcenia w grupach heterogenicznych reprezentatywnych dla określonego kontekstu edukacyjnego.
2. Życie szkoły oparte na fundamentach demokracji i równouprawnienia.

Implikacje glottopedagogiczne fundamentu 1

- realizacja kształcenia językowo-kulturowego uczniów z doświadczeniem migracji w myśl założeń modelu integracyjnego organizacji zajęć z jpj2
- realizacja zadań w grupach i tandemach
- technika przystanków uczenia się (realizowana wspólnie z uczniami przyjmującymi)
- współpraca nauczycieli języka polskiego jako drugiego z nauczycielami innych przedmiotów.

Dziesięć fundamentów edukacji włączającej w kontekście dydaktyki JPJ2

Fundament 3:
Równe kwalifikacje – równe szanse

Fundament 4:
Uczenie się w szkole przez cały dzień

Fundament 5:
Wspierające środowisko uczenia się

Fundament 6:
Potrzeba wspierania wszystkich uczniów
bez stygmatyzowania

Fundament 7:
Nowy system oceniania

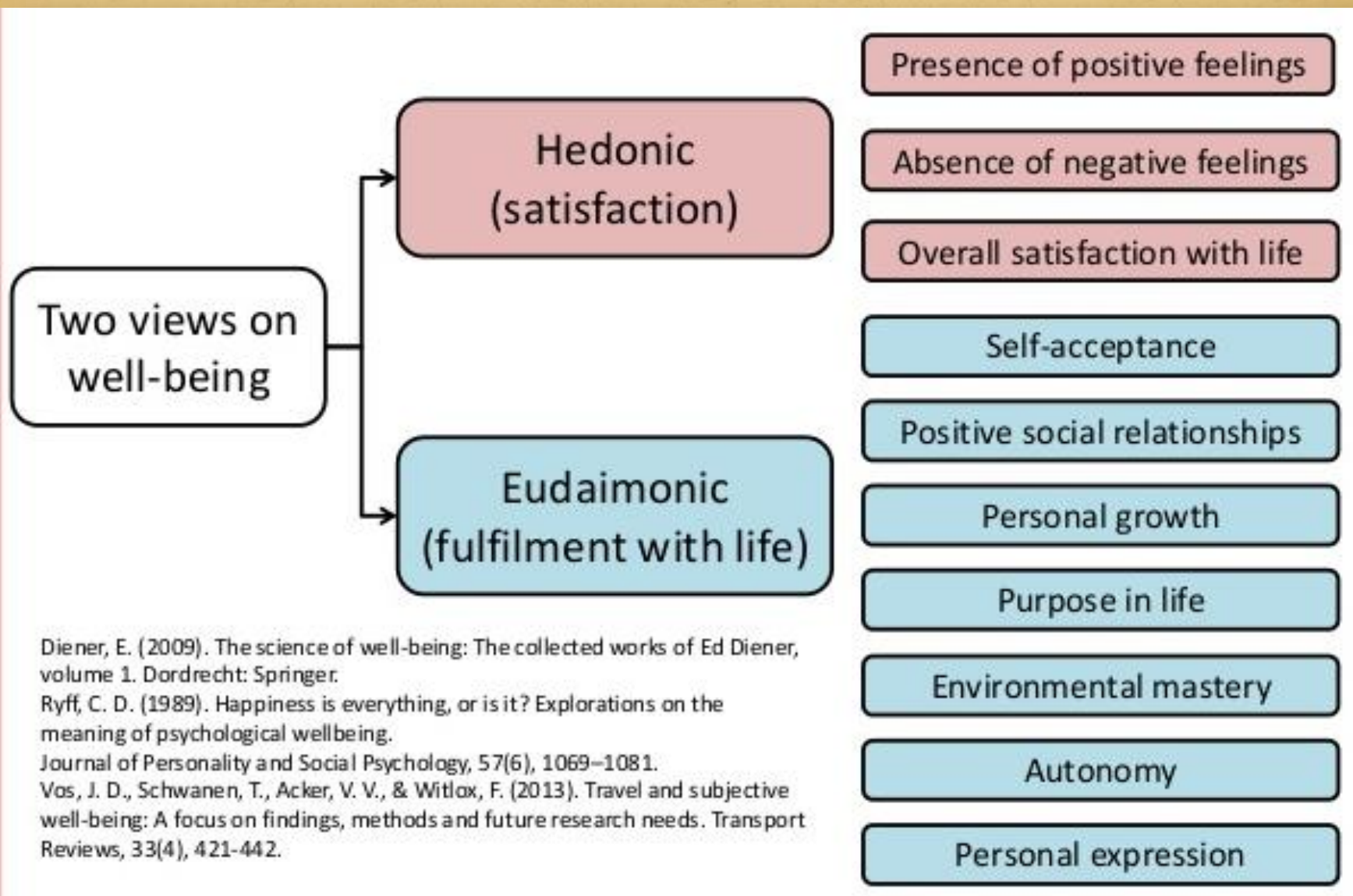
Fundament 8:
Nowa architektura szkoły

Fundament 9:
Otwieranie się na świat

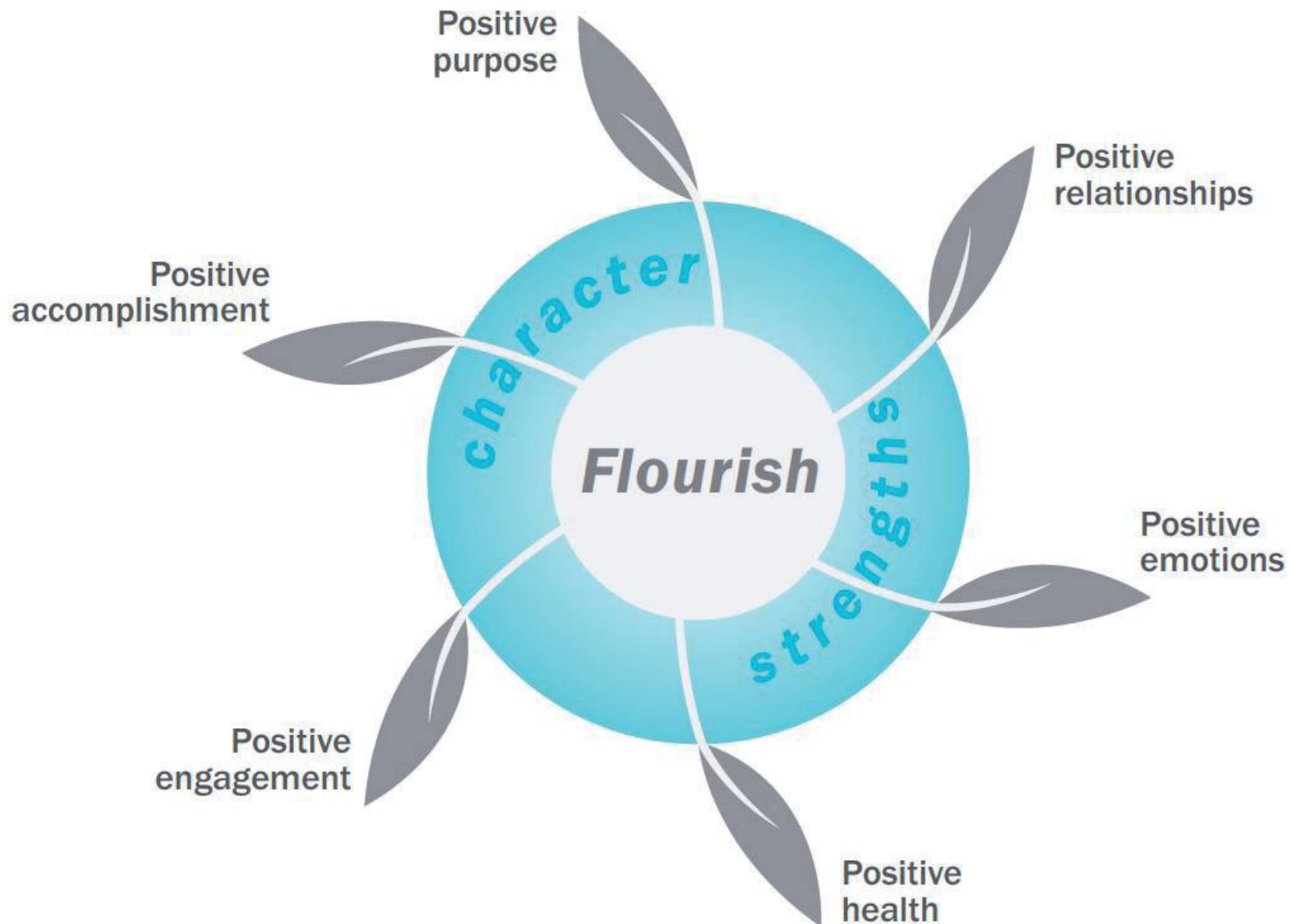
Fundament 10:
Doradztwo, superwizje, ewaluacja

Dwa spojrzenia na dobrostan

Elementy edukacji pozytywnej

CZEGO TEN MODEL NIE UWZGLĘDNIĄ?

EDUKACJA 5.0 (2018)

1.

JĘZYK / KOMUNIKACJA

2.

KULTURA / ŚRODOWISKO ŻYCIA

3.

MEDIA / KOMPETENCJE MEDIALNE

4.

AUTONOMIA / ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SIEBIE /
KOMPETENCJE DZIAŁANIOWE

5.

INNOWACYJNOŚĆ / ZMIANA PERSPEKTYWY

6.

WIEDZA FACHOWA / EKSPERTYZA

INTEGRACJA JĘZYKOWA + INTEGRACJA ZAWODOWA = NAUCZANIE JĘZYKÓW DLA POTRZEB ZAWODOWYCH

WSPIERANIE PROCESU INTEGRACJI DOROSŁYCH
MIGRANTÓW (BADANIA W KRAJACH OECD)

1. DOSTĘP DO OFERTY KURSÓW JĘZYKOWYCH
2. ZAPEWNIENIE BODŹCÓW ZACHĘCAJĄCYCH DO NAUKI JĘZYKÓW OBCYCH
3. MOŻLIWOŚĆ SZYBKIEGO PODJĘCIA NAUKI JĘZYKA
4. KOSZTY KURSÓW JĘZYKOWYCH
5. ELASTYCZNOŚĆ W ORGANIZACJI KURSÓW JĘZYKOWYCH
6. TREŚCI DYDAKTYCZNE KURSÓW DOPASOWANE DO POTRZEB ZAWODOWYCH
7. ODPOWIEDNIA DIAGNOZA POZIOMU JĘZYKOWEGO PRZED PODJĘCIEM NAUKI NA KURSACH

...

p.gebal@uw.edu.pl

REKOMENDACJE POKONGRESOWE

1. Obecność w polskiej szkole uczniów z doświadczeniem migracji szans na wprowadzenie elementów międzykulturowości do codziennej praktyki edukacyjnej.
2. Rozwiązania terminologiczne usprawniające funkcjonowanie dydaktyczne i badawcze: *język polski jako drugi* zamiast *języka polskiego jako obcego*.
3. Opracowanie standardów kształcenia dla dwóch specjalności: w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego i języka polskiego jako drugiego.
4. Warto zachęcać nauczycieli wszystkich przedmiotów szkolnych do podejmowania doksztalcenia w zakresie nauczania języka polskiego jako drugiego.
5. Powinny zostać opracowane materiały do nauczania języka polskiego jako drugiego dla wszystkich etapów edukacji szkolnej.

...